

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦЬКИХ ГАЛУЗЕЙ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Я. А. ГРАБЕК, викладач-стажист
Уманський національний університет

В статті досліджуються показники виробництва продукції, поголів'я та продуктивності сільськогосподарських тварин в усіх категоріях господарств України. Відмічається, що найбільший спад виробництва має місце в скотарстві. Стверджується, що безпосередньою причиною рецесії є скорочення поголів'я тварин. Вказується на низькі показники продуктивності сільськогосподарських тварин. Звертається увага на важливу роль господарств населення у виробництві продукції тваринництва.

Ключові слова: тваринницькі галузі, сільське господарство, ланцюг вартості, додана вартість, поголів'я тварин, скотарство, господарства населення

Постановка проблеми. Відновлення та перехід до збільшення обсягів виробництва в тваринницьких галузях сільського господарства є ключовою умовою формування та розвитку ланцюга вартості в аграрному секторі економіки України. Адже саме в тваринницьких галузях відбувається важлива трансформація рослинницької продукції, що містить найменшу частку доданої вартості – конверсія кормів, як сировини першої стадії, у тваринницьку продукцію, як сировину другої стадії.

Розвиток тваринницьких галузей запускає механізм мультиплікації доданої вартості розмір якої максимізується на стадії промислової переробки тваринницької сировини та виробництва продовольчих напівфабрикатів і готової їжі. На відміну від рослинництва, тваринницькі галузі досі не досягли показників виробництва еталонного 1990 р. та знаходяться у стані перманентної рецесії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан, умови, фактори та перспективи розвитку тваринницьких галузей є об'єктивно популярним напрямом досліджень вітчизняних вчених. Серед останніх досліджень, пов'язаних із економікою тваринницьких галузей сільського господарства України, слід виділити роботи: Соколюка С. Ю., Жарун О. В., Коротеева М. А та ін. [1], Нестерчук Ю. О. та Юрченко О. С. [2], Сегеди С. А. [3], Могильного О. М., Калінчика М. В. і Грищенко О. Ю. [4], Ільчука М. М., Нікітченка С. О., Ситника О. О. і Павленка В. В. [5], Місюка М. В. і Заходим М. В. [6] та ін.

Однак, скорочення обсягів виробництва скотарської продукції, нестійка динаміка виробництва свинарської та птахівничої продукції, збільшення імпорту молочних та м'ясних продуктів, низька якість тваринницької сировини

вітчизняних виробників та інші гострі проблеми вказують на те, що є необхідність подальших досліджень в даному напрямі.

Методика досліджень. Методологічною і теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові розробки закордонних та вітчизняних вчених із проблем розвитку тваринницьких галузей, формування ланцюга вартості тощо. У процесі дослідження використовували такі методи: абстрактно-логічний, емпіричний, рядів динаміки, середніх величин, графічний та ін.

Результати досліджень. У переважній більшості тваринницьких галузей продовжується спад виробництва (табл. 1).

Табл. 1. Обсяги виробництва окремих видів тваринницької продукції*

Продукція	В середньому за рік, період років					Тенденція (2004–2022 рр.)	Рівень стійкості, r
	1990	2004–2009	2010–2015	2016–2021	2022		
М'ясо (у забійній вазі), всього, тис. т	4358	1776	2247	2401	2207	↑	стійка, r = 0,888
в т.ч.: яловичина та телятина	1985	538	407	354	268	↓	стійка, r = 0,943
свинина	1576	555	715	719	659	↑	стійка, r = 0,727
м'ясо птиці	708	640	1083	1295	1253	↑	стійка, r = 0,946
інші види м'яса	88	43	43	33	27	↓	стійка, r = 0,846
Молоко, тис. т	24508	12724	11158	9728	7768	↓	стійка, r = 0,963
Яйця, млн. шт.	16287	14027	18473	15609	11922	↓	стійка, r = 0,875
Вовна, т	29804	3498	3364	1792	1237	↓	стійка, r = 0,828
Мед, т	50858	69754	69195	67221	63079	↓	нестійка, r = 0,319

Примітка. *Розраховано автором за даними [7]

Напрямок тенденції та її стійкість для кожної тваринницької галузі ми визначили на основі вирівнювання відповідних динамічних рядів у часовому відрізкові 2004–2022 рр. Якщо порівнювати показники звітної періоду (2022 р.) із еталонним 1990 р., то найбільше скорочення спостерігається у вітчизняному скотарстві: виробництво яловичини та телятини скоротилося у 7,4 рази, молока – у 3,2 рази. Єдиними тваринницькими галузями, в яких спостерігається стійка тенденція до збільшення обсягів виробництва, є свиначство і м'ясне

птахівництво. У виробництві меду тенденція до скорочення виробництва не є стійкою. Її характер залежатиме від кон'юнктури ринку – якщо попит зростатиме, насамперед зовнішній, то і зростатиме пропозиція.

Безпосередньою причиною зменшення обсягів виробництва тваринницької продукції є скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин (табл. 2).

Табл. 2. Поголів'я сільськогосподарських тварин, тис. гол.*

Рік, період років	Корови	Велика рогата худоба на вирощуванні та відгодівлі	Свині	Вівці та кози	Птиця	Бджолосімії, тис. од.
1990	8378,2	16245,2	19426,9	8418,7	246104,2	3515,1
1991–1995	7949,4	13045,2	15280,3	6320,3	192559,1	н.д.
1996–2000	5893,4	6075,3	9704,6	2238,9	126413,0	н.д.
2001–2005	4295,7	3636,1	7682,7	1838,4	148281,4	3174,7
2006–2010	2933,3	2280,0	7427,6	1717,4	181732,7	3240,1
2011–2015	2414,9	1833,1	7460,4	1581,8	212488,6	2820,4
2016–2021	1841,9	1350,7	6002,8	1222,0	206922,4	2607,3
2022	1352,8	954,3	4948,3	941,4	180457,6	2402,9
Тенденція (1990–2022 рр.) **	↓	↓	↓	↓	↑	↓
Рівень стійкості, r	стійка, r = 0,965	стійка, r = 0,866	стійка, r = 0,846	стійка, r = 0,769	середня, r = 0,587	стійка, r = 0,892

Примітка. *Розраховано автором за даними [7];

** для кількості бджолосімей – 2004–2022 рр.

Напрямок тенденції та її стійкість для кожної тваринницької галузі ми визначили на основі вирівнювання відповідних динамічних рядів у часовому відрізкові 1990–2022 рр. Як бачимо, єдиною тваринницькою галуззю, де має місце відносно стійке зростання поголів'я тварин є птахівництво. Проте, на нашу думку, скорочення поголів'я птахів, яке почалося в 2020 р. у зв'язку із пандемією COVID-19 та продовжилося у 2022 р. у зв'язку із відновленням широкомасштабного вторгнення росії, продовжиться щонайменше у короткостроковій перспективі. Це негативно відобразиться на обсягах виробництва м'яса птахів. Хоча з іншого боку не можна виключати ймовірність того, що у зв'язку із проблемами по просуванню української зернової продукції на експорт, збільшиться її внутрішнє використання. Насамперед, у виробництві кормів та їх використанні у птахівництві й свинарстві.

Продовжує скорочуватися поголів'я свиней. До негативного фактору поширення територією України африканської чуми свиней, додався фактор війни. Це зумовить скорочення виробництва свинини, яке уже було зафіксовано

в 2022 р. Хоча, як уже було сказано, не можна виключати ймовірності того, що виробництво свинини зросте у зв'язку із збільшенням внутрішнього використання зернової продукції.

Сама критична ситуація у вітчизняному скотарстві. Впродовж аналізованого періоду поголів'я корів скоротилося у 6,1 рази, великої рогатої худоби на вирощуванні і відгодівлі – у 17 разів. Причому за підсумками двох останніх років (2021–2022 рр.) темп скорочення прискорився. Це зумовило затяжну кризу у вітчизняній молокопереробній промисловості. Дефіцит сировини штовхає до зростання закупівельних цін на сире молоко: якщо в 2022 р. середньозважена закупівельна ціна становила 10969 грн. за 1 тонну [7], то уже в кінці 2023 р. вона досягла позначки 14250 грн. за 1 тонну [8], або на третину більше (+29,9 %). Це зумовило зростання цін на готову молочну продукцію. За період з січня 2023 р. включно по січень 2024 р. ціни на пастеризоване молоко зросли на 9,7 %, кисломолочний сир – 7,5 %, вершкове масло – 9,9 % [9]. Подальше зростання цін на сири та свіжі молочні продукти на полицях супермаркетів може вплинути на сповільнення купівельної активності споживачів, які переважно мають обмежені фінансові ресурси в умовах війни і не бажають переплачувати в цілях економії [8]. Стабілізація цін на сировину можливі у разі зростання обсягів імпорту в Україну сирів, вершкового масла та вершків [8]. В такому випадку склади заповнить імпортна молочна продукція, внутрішній ринок насититься, а попит на молоко-сировину з боку українських переробників стабілізується [8]. Однак, зростання імпорту – це скорочення частки вітчизняних підприємств на внутрішньому ринку, погіршення показників продовольчої безпеки та перешкоджання формуванню внутрішнього ланцюга вартості.

Стабілізація поголів'я сільськогосподарських тварин – одне із ключових завдань державної аграрної політики, спрямованої на формування й розвиток ланцюга вартості. Тому що вирощування худоби забезпечує збільшення доданої вартості – тваринницька продукція це сировина другої стадії, що володіє відносно вищою часткою доданої вартості порівняно із рослинницької продукцією, яка є сировиною першої стадії. Адже додана вартість, що знаходиться в кормах рослинного походження, трансформується у продукцію наступного технологічного етапу - тваринницьку продукцію, прирощуючись доданою вартістю та підвищуючи споживну цінність тваринницької сировини (м'яса первинної обробки, жиру сирцю, сирого молока, яєць тощо). Вищий рівень споживної цінності означає вищу ціну реалізації, а отже вищий дохід та прибутковість агробізнесу.

Однак, в силу біологічних законів відтворення, має місце фактор неперекресного характеру – нарощування, а то і просто стабілізація, поголів'я сільськогосподарських тварин, навіть при створенні сприятливих умов, є досяжною лише в середньостроковій перспективі (3–5 років). В короткостроковому періоді компенсувати скорочення поголів'я тварин можна лише збільшенням їх продуктивності.

Як показують дослідження, в частині продуктивності сільськогосподарських тварин мають місце суттєві невикористані резерви (табл. 3).

Табл. 3. Показники продуктивності сільськогосподарських тварин в усіх категоріях господарств України *

Показник	Рік, період років					2022 р. до 1990 р., %
	1990	2004–2009	2010–2015	2016–2021	2022	
Середньодобові прирости ВРХ на вирощуванні, відгодівлі та нагулі, г	431	414	503	478	461	107,0
Середньодобові прирости свиней на вирощуванні та від годівлі, г	229	311	446	476	522	227,9
Середній річний удій молока від однієї корови, кг	2863	3639	4369	4956	5119	178,8

Примітка. *Розраховано автором за даними [7]

У вирощуванні великої рогатої худоби позитивних змін, по суті, не відбулося – показник середньодобових приростів тварин відповідає умовам архаїчної екстенсивної технології. У вирощуванні та відгодівлі свиней намітилися позитивні зміни – у звітному періоді показник середньодобових приростів свиней перевищив фактичне значення аналогічного показника у 1990р. у 2,3 рази. Відбувається зростання продуктивності і в молочному скотарстві. Проте досягнуті показники – далекі від потенційних можливостей (рис. 1). Як бачимо, при порівнянні молочної продуктивності корів, Україна знаходиться серед аутсайдерів.

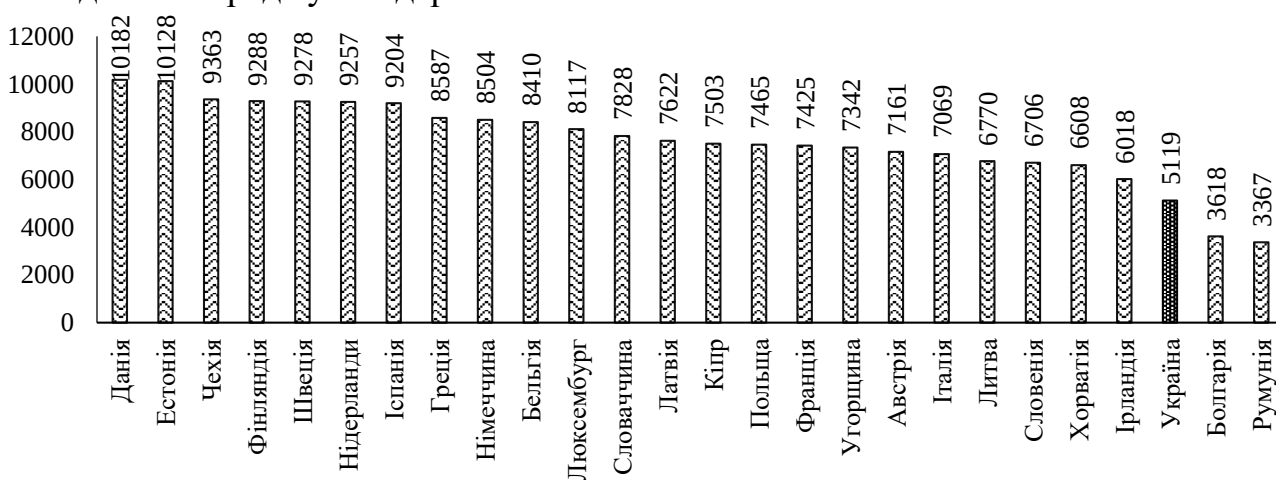

Рис. 1. Середній річний удій молока від однієї корови в країнах ЄС і Україні, кг*

Примітка. *Побудовано автором за даними [7, 10, 11]

Керуючий партнер компанії «АгроВет Атлантик», голова Асоціації тваринників України Паламар І. з цього приводу справедливо зауважує: «На

жаль, на багатьох сільгосппідприємствах досі використовуються застарілі, високовитратні неефективні технології виробництва, незбалансована і недостатня за рівнем поживності годівля тварин, а питаннями селекційно-племінної роботи майже не займаються... За таким показником продуктивності тварин як річний надій молока на корову, ми поки реалізуємо тільки 54 % від потенціалу. А приріст живої маси молодняку ВРХ на вирощуванні та відгодівлі знаходиться в межах 60 % від максимально можливого» [12]. За словами експерта, в Україні необхідно впроваджувати використання конкурентоспроможних порід ВРХ, а також сучасну систему селекційно-племінної роботи з ними, яка була б спрямована на підвищення генетичного потенціалу молочної продуктивності: до 9–10 тис. кг молока від корови на рік, середньодобового приросту молодняку ВРХ молочних порід – до 900–1000 г і м'ясних – до 1300–1500 г [12].

Завдяки зростанню продуктивності у галузі свинарства, вдалося компенсувати скорочення поголів'я тварин – починаючи із 2010 р. в Україні відбувалося поступове нарощування обсягів виробництва свинини. Тенденція була перервана в 2022 р. у зв'язку із відновленням широкомасштабного вторгнення росії. Тому наразі ще більшої актуальності набуває питання підвищення економічної ефективності виробництва за рахунок розширення застосування індустріальних технологій, спрямованих на суттєве збільшення середньодобових приростів та скорочення витрат виробництва.

В Україні є підприємства, які демонструють відмінні показники економічної ефективності свинарства. Наприклад, це компанія «Агропродсервіс» (Тернопільська область), в якій розроблено програму балансування раціонів комбікормів для свиней - залежно від ринкової ціни на сировину вона може швидко змінювати раціони годівлі [13]. Завдяки якісній племінній селекції й збалансованій кормовій базі середньодобовий приріст свиней на стадії відгодівлі становить понад 900 г із середнім виходом 60–62 кг пісного м'яса на 100 кг живої ваги [13]. Інший приклад – ДП «ДГ «Ставидлянське» ІСГС НААН» Кіровоградської області в якому середньодобові прирости свиней на вирощуванні та відгодівлі коливаються в межах 700–800 г [14].

Отже, з точки зору формування ланцюга вартості в аграрному секторі економіки України, у сільському господарстві сформувалася вкрай негативна тенденція – скорочення виробництва високомаржинальної продукції тваринницьких галузей. В даному контексті важливим елементом аналізу процесу виробництва є його оцінка в розрізі категорій виробників.

У виробництві тваринницької продукції відбулися помітні зміни (табл. 4). По перше, зросла частка господарств населення у виробництві молока і пташиних яєць. По друге, господарства населення виробляють майже увесь обсяг вовни і меду. Що стосується виробництва м'яса (у забійній вазі), то тут спостерігається стійка тенденція зростання частки сільськогосподарських підприємств ($r = 0,957$) і скорочення частки господарств населення ($r = 0,958$). Це пояснюється стрімким розвитком індустріального птахівництва, яке в 2022 р. забезпечило 56,8 % виробництва м'яса (у забійній вазі).

**Табл. 4. Структура виробництва тваринницької продукції
за категоріями виробників, %***

Продукція	Рік, період років				
	1990	2004–2009	2010–2015	2016–2021	2022
Сільськогосподарські підприємства					
М'ясо (у забійній вазі)	71,1	44,3	59,0	66,8	72,9
Молоко	76	18,5	22,3	28,4	34
Яйця	62,2	53,1	61,7	53,9	48,5
Вовна	88,8	21,8	15,1	11,5	7,6
Мед	21,3	2,9	1,9	1,2	0,9
Господарства населення					
М'ясо (у забійній вазі)	28,9	55,8	41,0	33,2	27,1
Молоко	24	81,6	77,7	71,6	66
Яйця	37,9	47,0	38,3	46,1	51,5
Вовна	11,2	78,2	85,0	88,5	92,4
Мед	78,7	97,1	98,2	98,8	99,1

*Примітка. *Розраховано автором за даними [7]*

Отже, господарства населення України відіграють важливу роль у функціонуванні і розвитку ланцюга вартості в аграрному секторі економіки: у рослинництві майже увесь обсяг виробництва високомаржинальних видів продукції здійснюється у господарствах населення; у тваринництві, за виключенням м'яса (у забійній вазі), на господарства населення припадає більша частка виробництва основних видів продукції. Зважаючи на те, що господарства населення зорієнтовані на внутрішній ринок, вони мають перебувати у фокусі державної аграрної політики – сприяння їхньому розвитку є умовою забезпечення продовольчої безпеки країни та формування внутрішнього ланцюга вартості в аграрному секторі економіки.

Висновки: 1. У переважній більшості тваринницьких галузей продовжується спад виробництва. Найбільше скорочення спостерігається у вітчизняному скотарстві: виробництво яловичини та телятини скоротилося у 7,4 рази, молока – у 3,2 рази. Єдиними тваринницькими галузями, в яких спостерігається стійка тенденція до збільшення обсягів виробництва, є свинарство і м'ясне птахівництво.

2. Безпосередньою причиною зменшення обсягів виробництва тваринницької продукції є скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин. Тваринницькою галуззю, де має місце відносно стійке зростання поголів'я тварин є птахівництво. Проте, скорочення поголів'я птахів, яке почалося в 2020 р. у зв'язку із пандемією COVID-19 та продовжилося у 2022 р. у зв'язку із відновленням широкомасштабного вторгнення росії, продовжиться щонайменше у короткостроковій перспективі.

3. Сама критична ситуація у вітчизняному скотарстві. Впродовж 1990–2022 рр. поголів'я корів скоротилося у 6,1 рази, великої рогатої худоби на

вирощуванні і відгодівлі – у 17 разів. Це зумовило затяжну кризу у вітчизняній молокопереробній промисловості. Дефіцит сировини штовхає до зростання закупівельних цін на сире молоко і готову молочну продукцію. В умовах скорочення реальних доходів населення – це зумовлює скорочення попиту на молочну продукцію вітчизняного виробництва. Натомість зростає імпорт молочної продукції. Це означає скорочення частки вітчизняних підприємств на внутрішньому ринку, погіршення показників продовольчої безпеки та перешкоджання формуванню внутрішнього ланцюга вартості.

4. В короткостроковому періоді компенсувати скорочення поголів'я тварин можна лише збільшенням їх продуктивності. Однак, використання у скотарстві застарілих технологій перешкоджає досягненню потенційних можливостей виробництва відповідної продукції при мінімальних витратах.

5. Господарства населення України відіграють важливу роль у функціонуванні і розвитку ланцюга вартості в аграрному секторі економіки – у тваринницьких галузях на господарства населення припадає більша частка виробництва основних видів продукції (за виключенням м'яса). Це означає, що одним важливих напрямів державної аграрної політики має бути підтримка багатокладності в сільському господарстві.

Література:

1. Соколюк С. Ю., Жарун О. В., Коротєєв М. А., Тупчий О. С., Соколюк К. Ю. Заходи стимулювання внутрішнього споживання свинини в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 100. Ч. 2. С. 132–141. DOI 10.31395/2415-8240-2022-100-2-132-141.

2. Нестерчук Ю. О., Юрченко О. С. Вплив фактору війни на стан вітчизняного свинарства (березень-серпень 2022 року). *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 101. Ч. 2. С. 292–301. DOI 10.32782/2415-8240-2022-101-2-292-301.

3. Сегеда С. А. Статистичний аналіз споживання м'яса та м'ясопродуктів в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 3. С. 36–46. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003036>.

4. Могильний О. М., Калінчик М. В., Грищенко О. Ю. Повоєнна реструктуризація аграрного сектору України: усунення перекосів для досягнення стійкості та добробуту. *Економіка АПК*. 2022. Том 29. № 6. С. 10–27. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202206010>.

5. Ільчук М. М., Нікітченко С. О., Ситник О. О., Павленко В. В. Диверсифікація підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України у повоєнний період. *Економіка АПК*. 2023. Том 30. № 4. С. 25–35. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304025>.

6. Місюк М. В., Заходим М. В. Діджиталізація як інструмент активізації галузі тваринництва. *Економіка АПК*. 2023. Том 30. № 4. С. 10–24. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304010>.

7. Статистичний збірник «Сільське господарство України». Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf.

8. В Україні середня закупівельна ціна молока зросла на 34 копійки – профільна асоціація. *Укрінформ*. 31.12.2023, 12:25. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3807181-v-ukraini-seredna-zakupivelnna-cina-moloka-zrosla-na-34-kopijki-profilna-asociacia.html>.

9. Індекси споживчих цін на товари та послуги (до попереднього місяця). Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ct/is_c/arh_isc/arh_iscm10_u.html.

10. Production of cow's milk on farms by NUTS 2 regions. Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/agr_r_milkpr__custom_10360278/default/table?lang=en.

11. Bovine population – annual data. Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/apro_mt_lscatl/default/table?lang=en&category=agr.apro.apro_anip.apro_mt.apro_mt_ls.

12. Приріст молодняку ВРХ знаходиться в межах 60 % від можливого – експерт. *MilkUA.info*. Режим доступу: <http://milkua.info/uk/post/pririst-molodnaku-vrh-znahoditsa-v-mezah-60-vid-mozlivogo-ekspert>.

13. Середньодобовий приріст свиней на відгодівлі в «Агропродсервісі» – понад 900 г. *AGROTIMES*. Режим доступу: <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/serednodobovyj-pririst-svynej-na-vidgodivli-v-agroprodservisi-ponad-900-g/>.

14. Гераніна Л., Іляшенко Г., Гайденок О. Сучасні технології для галузі свинарства. *Агробізнес Сьогодні*. Режим доступу: <https://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynnnytstvo/item/20710-suchasni-tekhnohii-dlia-haluzi-svynarstva.html>.

References:

1. Sokolyuk, S. Yu., Zharun, E. V., Koroteev, N. A., Tupchiiy, O. S., Sokolyuk, K. Yu. (2022). Measures to encourage internal pork consumption in Ukraine. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*, no. 100(2), pp. 132–141. DOI 10.31395/2415-8240-2022-100-2-132-141. [in Ukrainian].

2. Nesterchuk, Iu., O., Yurchenko, O. S. (2022). The impact of the factor of war on the domestic pig production (march-august 2022). *Collected Works of Uman National University of Horticulture*, iss. 101(2), pp. 292–301. DOI 10.32782/2415-8240-2022-101-2-292-301. [in Ukrainian].

3. Seheda, S. A. (2020). Statistical analysis of meat consumption and meat products in Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 3, pp. 36–46. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003036>. [in Ukrainian].

4. Mohylnyi, O., Kalinych, M., Gryschenko, O. (2022). Post-war restructuring of the agricultural sector of Ukraine: elimination of distortions to achieve stability and well-being. *Ekonomika APK*, no. 29(6), pp. 10–27. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202206010>. [in Ukrainian].

5. Ilchuk, M., Nikitchenko, S., Sytnyk, O., Pavlenko, V. (2023). Diversification of entrepreneurial activities in the agricultural sector of Ukraine's economy in the post-war period. *Ekonomika APK*, no. 30(4), pp. 25–35. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304025>. [in Ukrainian].

6. Misiuk, M., Zakhodym, M. (2023). Digitization as a tool for revitalizing the livestock industry. *Ekonomika APK*, no. 30(4), pp. 10–24. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304010>. [in Ukrainian].

7. State Statistics Service of Ukraine (2024). Statistical Yearbook «Agriculture of Ukraine» for 2021. Available at https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf. [in Ukrainian].
8. Ukrinform (2023). The average purchase price of milk in Ukraine increased by 34 kopecks – specialized association. December, 31. Available at <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3807181-v-ukraini-seredna-zakupivelnacina-moloka-zrosla-na-34-kopijki-profilna-asociacia.html>. [in Ukrainian].
9. State Statistics Service of Ukraine (2024). Consumer price indices for goods and services, to previous month. Available at https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/ct/is_c/arh_isc/arh_iscm10_u.html. [in Ukrainian].
10. Eurostat (2024). Production of cow's milk on farms by NUTS 2 regions. Available at https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/agr_r_milkpr__custom_10360278/default/table?lang=en.
11. Eurostat (2024). Bovine population – annual data. Available at https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/apro_mt_lscatl/default/table?lang=en&category=agr.apro.apro_anip.apro_mt.apro_mt_ls.
12. MilkUA.info (2016). The growth of young cattle is within 60% of the possible – expert. Available at <http://milkua.info/uk/post/pririst-molodnaku-vrh-znahoditsa-v-mezah-60-vid-mozlivogo-ekspert>. [in Ukrainian].
13. AGROTIMES (2022). The average daily weight gain of pigs on fattening in «Agroprodservice» is more than 900 grams. Available at <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/serednodobovij-pririst-svynej-na-vidgodivli-v-agroprodservisi-ponad-900-g/>. [in Ukrainian].
14. Heranina, L., Iliashenko, H., Haidenko, O. (2021). Modern technologies for the pig industry. *Agribusiness Today*. Available at <https://agrobusiness.com.ua/agro/suchasne-tvarynnitstvo/item/20710-suchasni-tekhnologii-dlia-haluzi-svynarstva.html>. [in Ukrainian].

Annotation

Grabek Ya.

The state and prospects of development of the livestock industries in Ukraine

Production continues to decline in most livestock industries. The largest decline was observed in domestic livestock production: beef and veal production decreased by 7.4 times, and milk production by 3.2 times. The only livestock industries with a steady upward trend in production are pig and poultry. The direct cause of the decline in livestock production is the reduction in the number of farm animals. Poultry farming is a livestock industry that has seen relatively steady growth in the number of animals. However, the decline in the bird population that began in 2020 due to the COVID-19 pandemic and continued in 2022 due to the resumption of large-scale russian invasion will continue at least in the short term.

The most critical situation is in the domestic livestock sector. Between 1990 and 2022, the number of cows decreased by 6.1 times, and the number of cattle in growing and fattening by 17 times. This led to a protracted crisis in the domestic dairy industry. The shortage of raw materials is driving up purchase prices for raw milk and finished dairy products. Given the decline in real household incomes, this leads to a reduction

in demand for domestically produced dairy products. Instead, imports of dairy products are growing. This means a reduction in the share of domestic enterprises in the domestic market, deterioration of food security indicators, and impediments to the formation of the domestic value chain.

In the short term, the reduction in the number of animals can only be compensated for by increasing their productivity. However, the use of outdated technologies in livestock breeding hinders the potential for producing relevant products at minimal cost. Household farms in Ukraine play an important role in the functioning and development of the value chain in the agrarian sector of the economy - in the livestock sector, household farms account for a large share of production of major products (excluding meat). This means that one of the most important areas of state agrarian policy should be to support diversity in agriculture.

Key words: *livestock industries, agriculture, value chain, added value, livestock, cattle breeding, household farms*